

Dinos Khristianópulos (1931-2020)

Els gots a Tessalònica¹

Traducció: Mateu Portells Watson

A finals del quart segle després de Crist, Tessalònica prosperava i floria, havent gaudit de mes de tres-cents anys de la cèlebre pax romana. Els temps tanmateix havien canviat, l'imperi romà no se sostenia ben bé dempeus, i els bàrbars entraven i sortien tot sovint a les províncies i les devastaven. Van durar tot un segle només els atacs dels gots, un robust poble germànic, que sovint s'escampava per Grècia i ho deixava tot de sotsobre. L'emperador Teodosi, tot i que al principi els va combatre sense aconseguir gairebé res, al final va decidir associar-s'hi i els va instal·lar a diverses ciutats de Macedònia, tot convertint-los en mercenaris i col·locant els seus cabdills en els càrrecs militars més importants de l'estat. Aquesta tàctica (comuna, tanmateix, a la majoria dels emperadors) va trobar-se amb una resistència constant per part dels grecs, que veien aquests fets amb indignació: encara no s'havien acostumat als romans, i vet aquí que ara tenien els gots, bàrbars de cap a peus, plens d'una bèl·lica arrogància. I de seguida que s'endarreriria el seu salari, es llençaven a la rapinya i el pillatge. I encara anava bé, quan tot això succeïa a les fronteres. Però que s'instal·lessin dins la mateixa Tessalònica batallons sencers de gots perquè així ho volia l'emperador, això ja passava de taca d'oli.

El 390, Teodosi havia marxat de Tessalònica i es trobava a Itàlia lluitant amb un rival seu. Abans de marxar, va deixar al càrrec el comandant militar d'Il·líria, Buteric, un Got pocavergonya que tenia el seu quarter a Tessalònica. Així els tessalonicencs es van trobar a mercè dels gots, que tractaven els ciutadans fins i tot pitjor que els romans. En Buteric coneixia bé la seva lliçó: d'una banda va duplicar els impostos i de l'altra, per tal que el poble no s'enfellenís, va establir que es reprenguessin les curses de carros a d'Hipòdrom, que Teodosi havia derogat.

En aquells temps, el favorit a les curses era l'auriga Paulí, que el poble adorava com a un déu. Tenia tanta fama i tanta glòria, que totes les faccions rivals de la ciutat es van unir per primera vegada per corejar el seu nom. Tal com escriu l'historiador dels Gots Jordanus, Paulí era tan bell que tothom el comparava amb Antínous, l'arxiconegut amant de l'emperador Adrià. Ningú no podia resistir-se als seus encants sense parió, i molts joves es delien per dormir amb ell encara que fos una sola nit.

Aquest Paulí, doncs, havent embolicat a les seves xarxes un coper d'en Buteric, el va arrossegar a impudícies indicibles. Aleshores Buteric va empresonar Paulí i el va

¹ Dinos Khristianópulos. 2012. «Οι Γότθοι στη Θεσσαλονίκη», *Η κάτω βόλτα* («Els gots a Tessalònica», *Anar a mal borràs*). 7a edició. (Tessalònica: Diagónios, 1963). Atenes: Ianós, pàgs. 75-79.

expulsar de les curses. Vanament els consellers de la ciutat van pregar pel seu alliberament. Buteric no només no va cedir als precs, sinó que, per fer una demostració de la seva força, va manar flagel·lar en públic l'auriga.

Era la gota que feia vessar el vas. Els tessalonicencs, en veure el seu ídol tot ensangonat, van omplir de gom a gom els carrers, van prendre edificis públics, van torturar diversos oficials militars i, quan van veure el mateix Buteric que carregava contra ells amb tota la guàrdia gòtica, van enfrontar-s'hi amb pedres i garrots, van aconseguir enxampar-lo i el van fer trossos amb una ràbia indescriptible.

Llavors va començar el compte enrere. Com nens que n'havien feta una de grossa, esperaren a veure quin seria el seu càstig. L'emperador tenia fama de no fer broma. Pocs anys abans havia arrasat Antioquia sense pensar-s'ho per una revolta semblant. Aquesta vegada, Teodosi maquinava per als tessalonicencs un càstig més endimoniat. Al contrari del que esperava la majoria, va enviar un mandat amb el qual instava que es calmessin les passions enceses i que tornessin tots a les seves labors. I a sobre —el més important— els prometia que les curses de carros seguirien endavant, i fins i tot va fixar un dia. Això, dirigint-se al poble. Per al nou comandant, però, el missatge era diferent. Li manava concentrar els homes de la guàrdia al voltant de l'Hipòdrom i, un cop la gent s'hagués reunit, colpejar pel broc gros: «mateu-ne tants com pugueu», acabava el mandat. I així succeí. La multitud, sense sospitar res, es va concentrar a l'Hipòdrom amb banderes i bengales i, tot just quan esperaven l'entrada dels carros, començaren a ploure les fletxes dels gots, mentre altres grups de la guàrdia van llançar-se armats amb espases a esquarterar indiferentment ciutadans i estrangers, grans i petits. Els que intentaven fugir de l'infern de l'Hipòdrom trobaven la mort a mans d'altres grups de gots, que havien pres els carrers del voltant i els atacaven amb ràbia. Sembla doncs que la matança va continuar fins al centre de la ciutat, on no només van ser mortes dones i infants sinó també capellans. Fou quelcom inconcebible. La ciutat nedava en sang i no hi hagué cap casa que no hagués de plànyer almenys un difunt. Es van comptar set mil morts —hi ha qui assegura que van ser el doble.

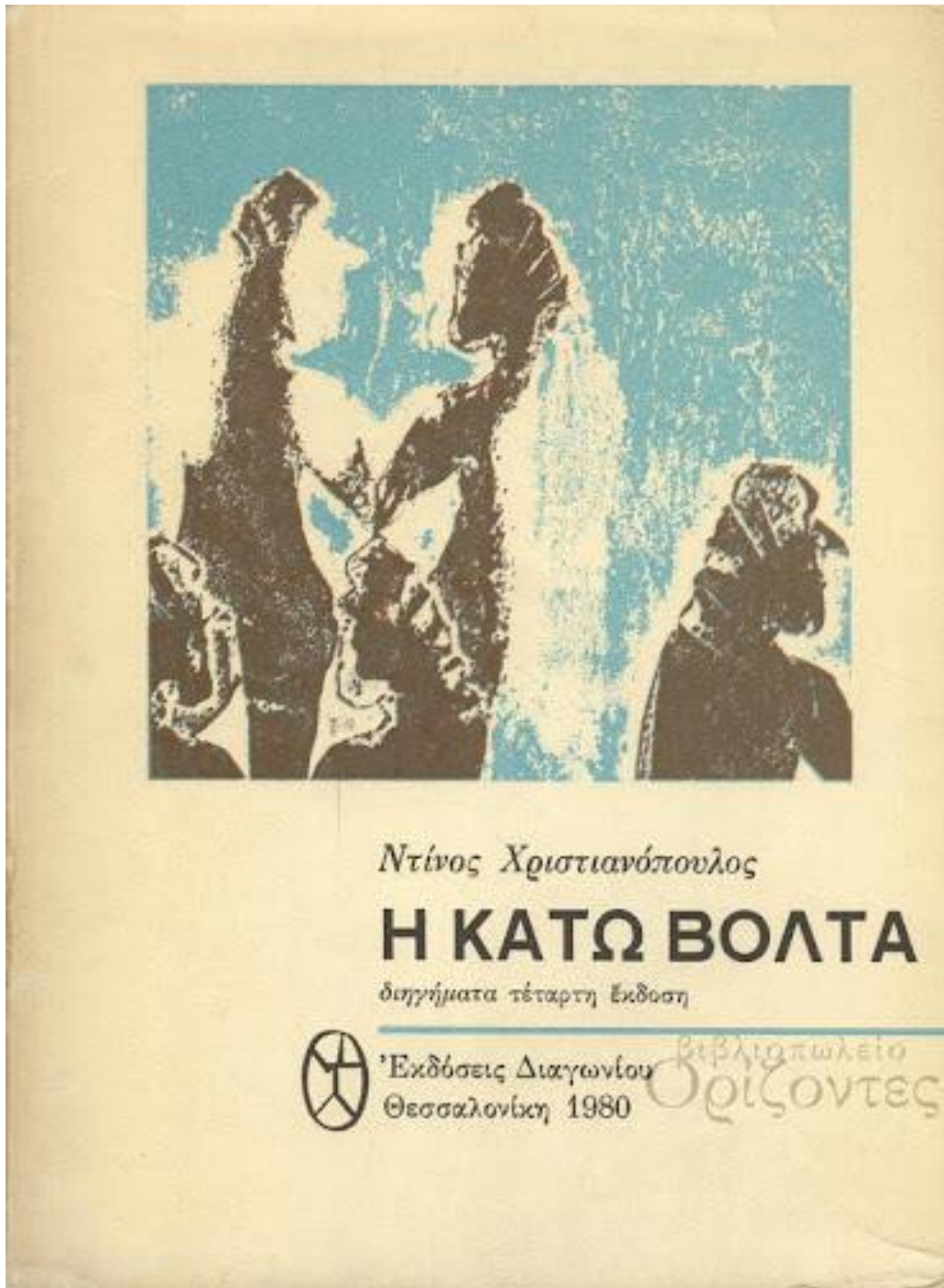
En pocs dies la terrible notícia de la matança va arribar arreu de l'imperi i va causar un dolorós impacte, especialment a Itàlia, on encara continuava la disputa. Matances d'aquesta mena havien succeït en el passat sota altres emperadors, tots ells, tanmateix, pagans. Per primer cop un emperador cristià portava a terme en fred un crim tan premeditat. Fins i tot l'Església, que anava de la mà amb Teodosi a causa de la seva política conjunta contra els arrians, es va esglaiar. El mateix bisbe de Milà, Ambrosi, va condemnar l'emperador a través d'una missiva i va instar-lo a fer penitència en públic pel seu crim. I, increïblement, l'emperador se'n va penedir! Va establir que, durant un mes, en tots els seus dominis, s'ajornessin les execucions i el pagament d'impostos. Però que te n'hi pots fer, d'això, si el mal ja s'havia fet i res no podia alleujar el terrible dol de Tessalònica.

De llavors ençà l'Hipòdrom va convertir-se en una cosa sinistra i mai més no hi hagué curses. Fins i tot ara, després de mil sis-cents anys, quan passo per davant d'Àgios Konstandinos, al Podromi, m'agafa un calfred furtiu i tinc por de veure aparèixer rere una cantonada les llances dels gots. Perquè de ben cert Teodosi va morir i l'Hipòdrom va ser destruït, però mai no se sap, potser els gots encara estan a l'aguait, fidels als seus amos d'altres temps, sempre disposats a colpejar a sang freda el poble comú.

Restes del palau de Galeri a Tessalònica. L'hipòdrom era en una banda d'aquest recinte.

(Fotografia: Evilemperorzorg – Commons)

Coberta de la 4a edició de *Η κάτω βόλτα*

**«D'Antígona en defensa d'Èdip», *Temps de vaques magres*²
Introducció i traducció: Mateu Portells Watson**

Dinos Khristianópulos serà recordat sempre per anar a contracorrent. Cèlebre és la següent cita del seu text *Εναντίον (Contra)*: «Είμαι εναντίον της κάθε τιμητικής διάκρισης, απ' όπου και αν προέρχεται. Δεν υπάρχει πιο χυδαία φιλοδοξία από το να θέλουμε να ξεχωρίζουμε. Αυτό το απαίσιο "ύπείροχον ἔμμεναι ἄλλων", που μας άφησαν οι αρχαίοι», que va escriure el 1979, en el qual cita Homer (*Ilíada* VI, 208) i que es podria traduir de la següent manera: «Estic en contra de qualsevol mena de distinció honorífica. No hi ha una ambició més vulgar que voler destacar. Aquest horrible «sempre superar els altres» que ens van deixar els antics. Anys abans, la Junta havia intentat detenir-lo per negar-se a acceptar un premi literari.

La popularitat de les obres d'aquest autor tessalonicenc ha repuntat des de la seva mort aquest estiu de 2020. A les prestatgeries de cada llibreria de la segona capital grega floreixen antologies i noves edicions de les seves obres, que abracen des de la crítica literària i l'assaig fins a la poesia. Aquesta ultima ha estat sens dubte la que li ha portat més reconeixement. El text que presento es va publicar en l'opuscle *Εποχή των ισχνών αγελάδων (Temps de vaques magres)* l'any 1950, quan Khristianópulos era encara un jove de dinou anys.

Homes atenesos, per què ens mireu amb estranyesa?
Aquest és el meu pare, Èdip,
que una vegada fou un rei poderós i ara
ronda per la vostra àgora malferit
pel fat, esparracat i cec,
tot tocant el seu romput baglamadaki.

Homes atenesos, cadascun dels vostres òbols
afegeix al nostre cor un crui.
Els secrets de la nostra Casa s'agreugen
amb les addicions de la vostra imaginació.
Deixeu-nos, fins quan ens arrossegareu
aquí i allà, com els firaires fan als ossos—
i fins quan ens faran pujar els dramaturgs als teatres,
per assetjar-nos cercant detalls,
i preguntar-nos com succeí això,
com no aconseguí defugir-lo, el cop.

² Dinos Khristianópulos. 1950. «Αντιγόνης υπέρ Οιδίποδος», *Εποχή των ισχνών αγελάδων* («D'Antígona en defensa d'Èdip», *Temps de vaques magres*). Tessalònica: Έκδοση Κοχλία.

Homes atenesos, no us es suficient
que mon pare fos poeta,
el primer representant del simbolisme,
que amb l'epigrama «Resposta a l'Esfinx»
salvà la vida a molts de vosaltres — a banda
del plaer estètic: per què
us immergiu en la seva vida privada
i busqueu complexos d'Èdip,
amors il·lícits
i plaers que l'ètica actual prohibeix?

En teniu prou amb la «Resposta a l'Esfinx».
La resta que quedi a la penombra.
En el fons, ell ho va fer per desconeixença
però vosaltres ho feu en ple coneixement.

Η Αντιγόνη εμπρός στο νεκρό Πολυνείκη (1865) Νικηφόρου Λύτρα (1832-1904)
Antígona davant del cadàver de Polinices (1865), de Nikiforos Litras (1832-1904)

Εθνική Πινακοθήκη – Pinacoteca Nacional

(Fotografia: el.wikipedia – Commons)

Vuit poemes de *Poemes en prosa*³ Introducció i traducció: Lucas Gonzalvo Valls

Himne a la bota

Botes, relíquies dels fetitxistes,
 botes, culte dels masoquistes,
 els qui us duen saben bé què us deu la seva virilitat;
 fins i tot un cabró sembla guapo si du botes.
 Només els poetes no cal que duguin botes,
 perquè les botes volen bellesa, volen força, volen duresa,
 volen que sigui un desvergonyat qui les dugui,
 volen una edat d'entre els vint i els trenta,
 ens volen principalment a tots nosaltres, que bé de forma imaginària (la majoria), bé de forma manifesta (alguns pocs agosarats) ens inclinem a reverenciar aquests ídols bàrbars d'una religió secreta de trepitjats.

Genuflexió

La història comença amb una frase teva:
 «Ja pots anar per feina».
 M'agenollo davant teu amb aflicció,
 abraço dolçament els teus peus,
 em llanço tot delerós a les teves cames.
 Tu et dreces immòbil,
 més bell quan et miro des de baix,
 més tranquil ara que l'amor neix de cintura en avall,
 una força indefinible inflama la teva virilitat.
 Em mires des de dalt predisposat,
 amb pena per la meva degradació,
 amb tendresa per la meva feblesa,
 amb evident agraïment mentre t'alliberes —
 gràcies per acaronar-me els cabells.

(Una altra nit perillosa
 que acaba amb devoció.
 Un altre incendi que,
 en comptes de cremar-me, m'escalfa).

³ Dinos Khristianópulos. 2016. *Πεζά ποιήματα (Poemes en prosa)*. 6a ed. (Tessalònica: Ianós, 2004). Tessalònica: Ianós.

A Karamburnaki

Em va venir a buscar amb la seva nova moto i vam anar a fer un tomb a Karamburnaki. Foscor, cotxes aturats aquí i allà, al davant Tessalònica, sacsejada per terratrèmols. Espines per tot arreu. Vam avançar fins a una zona de ciment mig esquerdat. Aquí, pocs anys abans, hi va haver el club nocturn «Kalamaki». Encara hi era la pista tronada i l'escenari per als instruments. Aquí havien tocat Tsitsanis i Markos; aquí, des del filat, havia vist la Iota Lídia cantar «Il·legalitat».

Vaig pensar: «Només l'amor sap treure profit de les ruïnes». I ens vam estirar damunt el ciment calent, allà on un dia s'havien sentit les cançons d'amor més tristes.

Το εξοχικό κέντρο «Καλαμάκι» στην Αρετσού.
 El club nocturn Kalamaki a Aretsú.
 Φωτογραφία του Γιώργου Λυκίδη γύρω στο 1930.
 Fotografia de Iorgos Likidis, als voltants de 1930.

(Font: <http://thessaloniki.photos.vagk.gr/>)

La fotografia

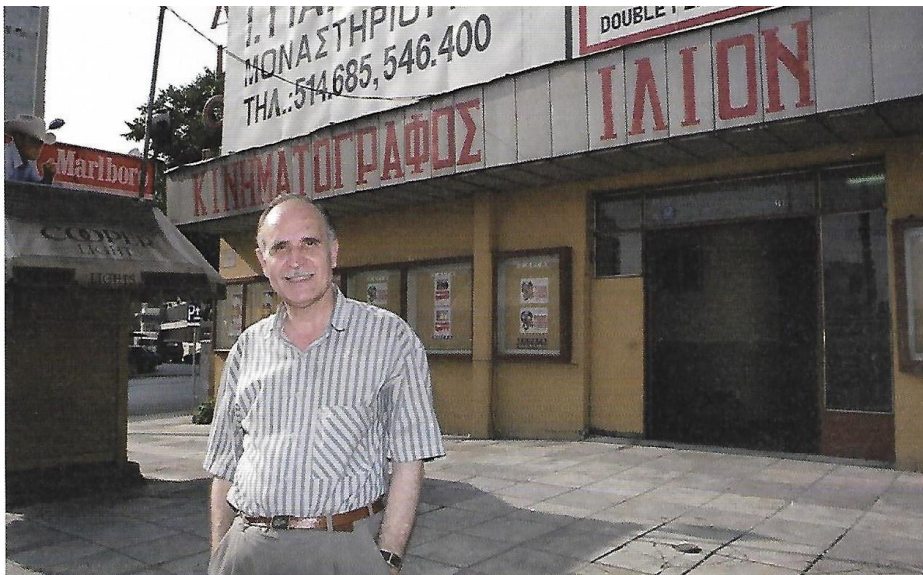
Miro i remiro la teva fotografia. Assegut al llit, poc abans de despullar-te, amb una cama sobre l'altra, esguardes de fit a fit amb una mirada fosca, com si m'ordenessis «ajup-te», mentre que la teva sofisticada bota, en primer pla, sembla dir-me «començaràs primer per mi».

Ho sé, no tinc res a esperar de tu, perquè mai no et prendràs seriosament el meu patiment. Només la teva fotografia, que m'entén, sembla dir-me en secret: «No t'amoïnis per la seva mala llet. El que t'ha negat ell, t'ho donaré jo, i amb escriure».

Vardari: Iliupersis

Plantat durant anys fora de l'«Ílion»,
 al costat d'altres camarades, no és gens
 improbable que hagués començat a sentir aquest
 miserable cinema com la capital
 de Troia, i el perillós Vardari,
 com el campament dels aqueus. Mariques
 aguaitaven cada nit, com els troians,
 que arribessin els aqueus, vestits de caqui,
 i jo també aguaitava, com un Hèctor més,
 que aparegués Aquil·les i m'agafés,
 que m'arrossegués a una fosca cantonada
 i, en comptes de fer-me l'amor, comencés a estovar-me.

No m'imaginava la desolació que arribaria
 al cap de pocs anys. I, tanmateix, com Troia,
 el nostre Vardari se n'ha anat en orris. Ara ningú
 no apallissa ni saqueja. Llums i turistes.
 Només en resten els castells enrunats
 per evocar passions d'una altra època,
 i jo, que vagarejo, nocturn,
 vegetant amb arcaiques associacions.

Peu de la fotografia:

El poeta Dinos Khristianópulos en 1992 davant del cinema popular de Vardari «Ílion», que va celebrar als seus poemes i cançons. L'«Ílion», que es trobava al principi del carrer Langadà, va ser enderrocat per a l'ampliació de l'avinguda (fotografia de Iorgos Iakumidis).⁴

Ο ποιητής Ντίνος Χριστιανόπουλος το 1992 μπροστά στο λαϊκό σινεμά του Βαρδάρη «Ílion», που το ύμνησε στα ποιήματά του και τα τραγούδια του. Το «Ílion», που βρισκόταν στην αρχή της οδού Λαγκαδά, καταδαφίστηκε για τη διαπλάτυνση της Λεωφόρου (φωτογραφία του Γιώργου Γιακουμίδη).

⁴ Font de la imatge: Χρίστος Ζαφείρης. 2020. «Μάγισσα Θεσσαλονίκη. Μια ψυχαγωγική τοπογραφία της Θεσσαλονίκης στα τραγούδια», *Θεσσαλονικέων πόλις* 72, 70-75.

A la taverna

Miro i ressegueixo de cua d'ull un jove de la colla de davant. Un noi maco normal i corrent, amb un cinturó de claus de plata i botes amb esperons. Hi ha un moment en què posa una cama sobre l'altra, agafa un drap i comença a espolsar-se les botes. Com vaig reprimir-me, Déu meu, i no em vaig llençar a netejar-les-hi amb la llengua! Però em vaig contenir: el poema havia començat tot just a agitar-se endins meu.

Rieu-vos-en

Un pinxo guapo em va portar un quadern amb els versos d'algunes cançons seves. En una d'elles s'adreçava a un poeta homosexual i li deia que de bon grat li rompria el cul, si així l'ajudava a escriure un poema. Vaig agafar un bolígraf i vaig apuntar a sota: «Rieu-vos-en, si creieu que és així com s'escriuen els poemes. El poema no surt de rompre cap cul, sinó de rompre's l'ànima».

El poeta i el gendarme

Un gendarme que conec vol ser poeta, i per això em ve a veure alguna vegada i xerrem sobre poesia, o li regalo uns quants llibres de poemes. A ell li atrau el meu art i a mi m'atrau el seu uniforme. Però és que em sembla que se n'ha adonat, i per això em ve a veure vestit de paisà; potser no vol trarbalsar-me, mentre que jo el vull com un *poli*, al complet: pistola, manilles al cinturó, i botes. Està boig d'alegria perquè imprimirà els seus versos i joestic tot fet una fúria perquè a poc a poc el vaig perdent. ¿Com li explico que és millor que inspiro poetes més que no pas que escrigui poemes?